

Bornova Bornova Filmi Üzerine İnan Temelkuran'la Söyleşi
“*Bornova Bornova İşte O İzmir'dir*”*

Tanıl Bora

Özgür Gökmen
og@ozgurgokmen.net

ÖZGÜR GÖKMEN Film, Kenan Evren ve Demet Akalın'dan birer alıntıyla başlıyor.¹ 12 Eylül ile alınan tedbirlerin toplum tarafından bu denli içselleştirilmesi, her türlü iktidara böylesine biat eden toplumun bizzat kendisi biraz tuhaf değil mi?

İNAN TEMELKURAN Evet. Bence de tuhaf. Her gün televizyonu ya da sabahları gazeteleri internetten tararken midemi şaşkınlıktan altüst eden binlerce şey oluyor. Menderes'in küçük Amerikası yaratıldı sanırım. Ama hangi Amerika? O cahil, gününü kurtarmaya çalışan insanların doluştuğu bir Amerika. Ellerindeki kredi kartlarını sonuna kadar sömürüp kampanyaları takip eden bir korkunç bir tüketim toplumuna dönüştük. Her yeni elektronik mağazası açılırken ve her ekmek veya gıda yardımı yapılırken bence gördüğümüz insanlar aynı. O elektronik mağaza izdihamları bana neye dönüştürülmüş olduğunu anlayamadığım bir toplum anlatıyor. Sonra SSK'ya 100 kişi alınacak haberi. O zaman da bir izdiham görüyoruz. Başbakan İsrail'e şöyle bir çatıveriyor, hemen bir izdiham. Bu insanların neden hiçbiri “Ben bunu haberlerde görmüştüm, şimdi ben de buradayım. Neden buradayım?” diye sormuyorsa, bir tuhafılık var. Ben tuhafılıkları kısa ve orta dönem paradigmalara açıklayamıyorum. Daha patolojik bozukluklar var. Hastalıklı bir toplum olduk. Yağmacı bir toplum olduk. Dilenci bir toplum olduk. Şizofren, yabancı, vs. . .

ÖZGÜR GÖKMEN Fare'nin, filmin hemen başlarında, annesi ve müstakbel işvereni taksi işletmecisi ile Bornova'ya dönerken boynu bükük; kendisine edilen her türlü nasihata, eyvallah, diyor. Araçtan iner inmezse müstakbel işverenine basıyor kalayı. Mahallenin açık öğretim mezunu bakkalını, gene mahalleden biriyle beraber makaraya sararken de çok naif olmadığını görüyoruz. İktidarla mücadele ederken Batılı olmayan toplumlara hasredilen tipolojiye en uygun karakter sanki o. En muhalif görünen, solcu dok-

* *Birikim* 249 (2010): 98–104.

¹“Yarının teminatı olan evlatlarımızın Atatürk ilkeleri yerine yabancı ideolojilerle yetişerek sonunda birer anarşist olmasını önleyecek tedbirler alınacaktır.” Kenan Evren, 12-09-1980; “Saygı, korkuyla eşdeğer yürüyor. . . Bana iki tokat atsaydı, ben dururdum. Boşanmazdık.” Demet Akalın, *Hürriyet*, 15-03-2007.

tora öğrencisi Murat, karısının dahi kendisini kaale almadığı bir sinik. Özlem, mevcut koşullar altında kendi düzenini kurmak konusunda azimli. O kadar ki, annem babam gelse düzenimi bozdurmam, diyor. Salih mahallenin en muktedir görüneni. Buna rağmen, aslında galiba iktidarla baş etmekte en zayıf kalanı. Filmdeki dört ana karakterin iktidarla kurduğu ilişkiyi nasıl düşünmek lazım?

İNAN TEMELKURAN Aslında Murat dahil herkes iktidarla ilişkilerinde kaderci. Ayrıca bakkalımız açık öğretim değil, Anadolu Üniversitesi mezunu. Kimse naif değil. Burada olabilecek en güzel şeyi başka bir film üzerinden anlatmak isterim. Varsayalım karakterlerimiz, düzenle ilgili bir çok şeyin farkına vardılar ve bunun verdiği çaresizlik duygusu üzerine bağırmaya başladılar. An gelip başka büyük bir güçle karşılaştıkları zaman *Network* (Sidney Lumet) filminde Howard Beal'in kanalın büyük patronuyla karşı karşıya kaldığı andaki gibi olup sinip susacaklardır. Bir tek Salih, bir psikopatın bilgisi, o bilgi savaşına ne kadar dayanabilirse savaşacaktır. Ama onun savaşı, iktidar öznesini yok edip kendisini iktidar yapmak üzerine olacaktır.

İktidar karşısında bir şey söyleyebilmek, hem derinlemesine bilgi, hem sakinlik gerektirir. Aynı zamanda enine boyuna konuşacak materyallere ulaşmak, onları tasniflemek, sıralamak gerekir. Bugün iktidarla yapılan mücadele, bu dergi gibi dergileri saymazsak —ki en önemli kitlesel muhalefet geleneğimizin dergicilik olduğunu düşünürüm— iktidarın sahasında (TV, radyo vs) tartışma programlarında yapılır. Onunla ilgili bir şey söyleyecek, ona dair bilgisi olanlar bundan pek de memnun olmayanlardır ama bir şekilde bu memnuniyetsizlik geçinecek bir kapıya da dönüşür. (Bütün Batı'da bu böyle sanırım). İktidarın izin verdiği alanda top oyadığımız gerçeğini kabul edelim. Dolayısıyla bizim karakterlerin iktidarla dertleri daha dünyevi düzeydedir. Özlem aile evinden ayrılıp kontrol edebileceği bir erkek ister. Salih, doğal (antropolojik anlamda değil) halinin, Türk, Müslüman, erkek, psikopat, daha geçerli olduğu bir yere gitmek ister. Hakan kendisine verilen rolü oynamak ister. Murat kavgasını verdiğini düşündüğü için ona bir şey diyemiyorum.

Dolayısıyla herbiri iktidar olmak isteyen veya ona biat eden tipler. Film lümpenleşmeyi anlatır zaten. Ama lümpenlik sevgili Halil Turhanlı'nın dediği gibi sadece kıyıda kenarda durmasıyla bile tehdit oluşturan bir lümpenlik değildir. Bu lümpenliğin merkezleşmesidir. Yani tehdit mehdit yoktur. Artık iktidarın dilini konuşur.

TANIL BORA *Bornova Bornova* belki her şeyden önce erkeklikle ilgili bir film, sen de söyleşilerinde söylüyorsun. Ebedi ergenlik olarak erkeklik. Sürekli kendini (erkek kimliğini) kanıtlama gereği, hayatı bir şeref müsabakası olarak yaşama baskısı. Bundan çıkış yok mu? Ya da nasıl çıkılabilir?

İNAN TEMELKURAN Her şeyin başı eğitim diyebilir miyim? Ne kadar üzücü "her şeyin başı eğitim" demekten bile korkmamız. Ama öyle. Neyse, herhalde kadınların ekonomik hayata katılmaları bir adım. Ama ondan sonra o ekonomik hayatın dilini değiştirmek yine kadınların ellerinde. Böylesine bir erkekliği utanılacak bir şey haline getirmek nasıl mümkün? Bu tür erkekler utanmaktan ve sonucunda özür dilemekten

(bana Türkiye’de özür dileyen bir politikacı söyleyin) korktuklarına göre. . . Bu belki de gizli kapaklı yaşanan ilişkilerin ortaya çıkarılması, erkek dilinin pervasızca kadınlar tarafından kullanılması (küfür gibi) yolundan geçiyor. Siz bir kelimeyi ne kadar çok söylerseniz etkisi o kadar azalıyor. Nasıl ki “her şeyin başı eğitim” demek zorlaştıysa, çok kullanıldığı, reklamlara düştüğü için (elbette bunu demenin daha adamakıllı yolları var) amına koyayım, sonlacını (şimdi uydurdum) kadınlar bol bol kullanırsa acaba o söz silinir gider mi? Olabilir ama dediğim gibi kadınların ekonomik hayat daha fazla katılması gerekiyor.

Bu filmdeki Salih karakteri gibi adamlar kendisinden daha fazla içki içen kadına saygı duyarlar. Öyle düşünmek lazım.

TANIL BORA Özlem, imkanları kısıtlı bir kenar mahalle *femme fatale*’ı; ya da yaşını başını gözeterek *filles fatale* diyelim: Cazibesiyile erkeklere felaket getiren, belalı kız. Hakan’ın masum kalma direncini kıran, mahallenin zorbası Salih değil de Özlem oluyor; neticede onu cinayete, hatta futbol lisansıla “cinayet ve cinayetlere” sürüklüyor. İyi kötü bir tutamak sağlayan erkek kardeşlik dünyasına kamayı, bir dişi şeytan sokuyor. Keza, filmin başında işsiz, tutunamayan, serkeş Murat’ın eşi Senem tarafından nasıl ezildiğini, adam yerine konmadığını görüyoruz. Birincisi, erkeklik krizinde “kadın meselesi”nin rolünü konuşalım. İkincisi, elbette işin kökünde neticede o erkeklik belası var, fakat erkeklik şerefini zaten içselleştirmiş seyirci, bu filme baktığında arızayı yine “kancık karılar”da görmeyecek mi, bunu tartışalım.

İNAN TEMELKURAN Ya ben bu konularda uzman falan değilim. Yani bir şey söylerim, onu söylemeyi beceremem, yanlış anlaşılır. Korkuyorum kadınlarla ilgili konuşmaktan. Bu filmdeki kadınlar için benim düşündüğüm şeyleri anlatabayım. Annesi gibi olmak istemeyen bir kız var. Ama önünde ondan başka bir örnek de yok. Her ne kadar hap da atsa, cigara da içse, o da hayat gerçeği denen şeyle çarpışacak. Çarpışacağına da farkında. İyi bir yere kement sallamaya çalışıyor. İyi maaşlı işi olan, birlikte çocuğu daha huzurlu büyütebileceğini düşündüğü birisi. Ama bunun yanında eğlenceden vazgeçmek istemiyor. Onları da çekebilecek biri. Şimdi soruyorum, bunu istemeyen kadın var mıdır? Yanlış anlaşılmamak için şunu ekleyeyim, bu istenilenler bir bazdır ve ona ulaşma biçimi değil benim tartıştığım. Velhasıl bir erkek de bu kıza aşık olursa, bunları sağlamak zorunda. Bir de kızı koruyacak. Neyini koruyacak: Namusunun, fiziksel bütünlüğünü. Onu diğer pipilerden koruyacak. İşte burada böyle kadın tarafından çizilen ideal erkek portresi çıkıyor karşımıza. Ve evet dünyada bir sürü erkek bu portrenin altında ezildiği için kadına şiddet uygular. Yine yanlış anlaşılmaktan korktum. Sakın haklıdır erkekler gibi bir şey çıkmasın. Şu anda akıl yürütüyorum. İciar Bollaín’in *Gözlerimi de Al* filmindeki Luis Tosar’ın canlandığı karaktere bakalım. “Pringado” dediğimiz bir tip İspanyolcası, çalışıp didinen, eve gelince maç izleyen, karısını çok seven ve kıskanan, ama aynı zamanda ailesinin çok başarılı olmayan, babası hastayken ona bakmak zorunda kalan, çok küçük başarıları o üzülmesin diye aferin alan, ezik bir tip. Ve de bir piyon, vasıfsız işçi. . . Karınız sizin kontrolünüzden çıkar ve dünyadaki başka güzellikleri fark ederse ne olur meselesine bakan bir film, ben

çok sevmiştim. Bir nereden nereye oldu. . . Velhasıl kadın bu durumlarda erkek için bir sevgi huzur kaynağı olduğu kadar, bir stres kaynağıdır. Karısı sevgilisi açıktaysa erkek kendisini diğer erkeklerle yarış halinde hissedebilir. Bu da belki ilişkideki yukarıda bahsettiğim beklentilerden (bunlar toplumun koyduğu kurallar zaten) kaynaklanıyor olabilir. Burada sahiplik var (Engels), dolayısıyla kaybetme korkusu var. Satın aldığımız her şeyle beraber, onu kaybetme korkusunu da mı satın alıyoruz acaba? Ve yukarıda kadın-erkek ilişkisinden bahsettiğimde şunu söylemedim. ARKADAŞLIK. Bunu diyorum ve kesiyorum.

Bir insan bir filme baktığında ne der ben bunun hesabını yaparak film yaparım. Herkes böyle yapar. Ama bu hesabı herkes için yapamayız. *Lost In Translation* filmi canı sıkkın burjuva kızının üç günlük macerası diye izleyebilir ve yerin dibine batırabilirsiniz. Yani kimi kancık karı görür, kimi de kendini kurtarmak için elinden geleni yapan bir kadın görür.

ÖZGÜR GÖKMEN - Filmin, filmde anlatılanların yarısının yurtdışında anlaşılamayacak denli lokal olduğunu söylemişsin. Pek isabetli bir değerlendirme sayılmaz. Zira Türkiye'nin de kısmen parçası olduğu Küresel Güney'in bütününde yaşanan süreçler birbirine çok benziyor. Dolayısıyla hikâyeler ne kadar yerel olursa olsun, artık bize çok aşına geliyor. Meksikalı yönetmen Alex Rivera'nın, göçmen emeğinin göçmenlerin sınırını aşmasına müsaade edilmeden sömürüldüğü muhayyel bir düzeni anlattığı 2008 tarihli cyberpunk filmi *Sleep Dealer*'ı düşünelim. Oradaki hikâye de yerel. Suyun çökülüşlü bir korporasyon tarafından satılır hale geldiği, bu yüzden geleneksel olarak ziraatle uğraşan insanların açlığa mahkûm edildiği, cemaatin gençlerinin de büyük şehirdeki uyku fabrikalarında dijital olarak çalışmaya mecbur kaldıkları bir düzen. Yerel ama yine de Meksika'dan Hindistan'a, oradan Güneydoğu Asya'ya dek uzanan bir coğrafyada rahatlıkla anlaşılabilir bir metin. Bornova Bornova için de aynısı düşünülemez mi? Brezilya'nın bir *favela*'sına, hatta Bornova gibi orta sınıf bir muhitine sıkışıp kalmış çaresiz gençlerin hikâyeleri de çok benzer değil midir?

İNAN TEMELKURAN *Uyku Tüccarı*'nı izlemedim. Ama anlattığın mesele çok evrensel. Göç var, insanların rüyalarının satın alınması var, büyük şirketler vs. . . Ayrıca da epey bir aksiyon var, yine anlattığın kadarıyla. Brezilya'nın favelasından çıkan hikaye daha çok ekonomik bir sıkışmışlıktır. Ben orta sınıfla ilgili kültürel bir sıkışmışlık anlatmak istedim. Elbette her iki tarafta da her iki türlü sıkışmışlık olur ama benim anlattığım kültürel bir sıkışmışlıktır temelinde. Toplum ve bireyin kendisini dönüştürme güdüsünü kaybetmesidir anlatmaya çalıştığım.

TANIL BORA Madem yerellik de dedik. . . Şu "İzmirlilik" . . . Son olarak DTP konvoyunun taşlanması vesilesiyle yeniden tartışılıyor. Bölücü hainlere veya basbayağı Kürtlere karşı "ilk kurşun" geleneğini "ilk taş"la sürdürmenin gururunu duyan bir İzmirlilik var. Genç Parti'ye akabilen, Yılmaz Özdil'in bayraktarı olduğu, daimi bayrak denizi içinde yaşayan. . . Beyaz Türk faşizminin başkenti olarak damgalanan. . . Bir kere, bu İzmir'i sen nasıl yorumlarsın? İkincisi, her yer gibi İzmir'in de "bundan" ibaret ol-

madığını biliyoruz. Başka ne İzmirler var? Seninkisi hangisi? Ve tabii *Bornova Bornova*, hangi İzmir'dir, nasıl bir İzmir'dir?

İNAN TEMELKURAN Ben de ekleyim, bizim filme de pek gitmeyen, tuzu kuru insanların yaşadığı bir yer. Bu arada gittikçe fakirleşen bir yer. *Bornova Bornova* işte o İzmir'dir. Hala tuzu kuru, kent kökenli olduğu için kira geliri olan (küçük bir gelir), fakat giderek sahip oldukları şehri de kaybeden bir İzmir. Ve eğer biraz kendi kurallarına uyulsa ve kendi kültürleri ayakta kalabilse şehirlerini paylaşmaya çok hazır insanlardır. Her zaman Almanya'ya gidenler için oraya ayak uydurma meselesinden bahsediyoruz. Sanırım iç göç için de aynı şeyleri konuşma vakti geldi.

Faşizm falan fazla ağır kelimeler, hele İzmir için. Bu olaylar bir sürü yerde yaşanıyor. Ama daha demokrat diye bilinen bir yerde vuku bulduğunda insan korkuyor tabii. Yok tabii böyle bir İzmir. Olaylar Üçyol'da MHP binasının orada başladı. Bunu lütfen atlamayalım.

Peki *Birikim* şunu araştırmaya ne der: 90'larda Türkiye'nin en başarılı liselerinin olduğu İzmir (Bornova Anadolu, İzmir Fen, Suphi Koyuncuoğlu Lisesi vs) bugün niye böyle? İzmir İl Millî Eğitim Müdürleri kimler olmuş; Bornova Anadolu Lisesi'ne hangi BBP'li, MHP'li müdür yardımcılarını atanmış? Kısacası bu ilin aydınlık yüzü nasıl yavaş yavaş ziftlenmiş?

Evet Yılmaz Özdil gibi garip adamlar, Genç Parti vakaları var beni kahreden. Yılmaz Özdil'i çok ciddiye almıyorum ama Genç Parti'nin % 8 oy alması garip. Tepki oyu olduğunu, ve bir de bu bizim (aynen alıntı yapıyorum) götümüzü siksini, görelim diyen bir zihniyet. Bakın şu önemli: İzmir din baskısından arınmış bir yerdir. Dolayısıyla kadınları görece daha özgürdür.

Ama benzeri hırsızlıkları yapan Kemal Unakıtan Eskişehir'den milletvekili ve maliye bakanıydı ("Size seneye Ronaldinho'yu getireceğim"); eli kanlı, Hrant Dink'in ölümünden sonra basına kıs kıs gülen Abdülkadir Aksu, içişleri bakanıydı. Velhasıl senin (Tanul Bora) hepimizden iyi bildiğin gibi merkez sağda her türlü aşırı sağcı barınabiliyor.

1994'de Ankara'da Melih Gökçek belediye başkanı olduğunda ben orada yeni öğrenciydim, AÜ Hukuk Fakültesi'nde. Adını bile şimdi hatırlamadığım bir gecekondu mahallesine gittim. Zevk olarak otobüse binip bilmediğim yerlere giderdim. Orada bir Alevi kahvesinin sahibi genç delikanlının saçları yanmıştı. Ona kömür taşımasında yardım ederken bana anlattığı, Melih Gökçek'in adamlarının mekanı ele geçirmek istedikleri, her gece gelip saldırdıkları ve üç gün önce de saçını yaktıklarıydı. Bunun gibi daha sonra o kadar çok olay duydum ki. Şimdi bu adamlar demokrasi savaşçısı. . . Bunu şu yüzden anlatmaya başladım, Türkiye'de basının sola bir tahammülsüzlüğü var malum. Bu tür küçük olaylar hele küçük yerlerde her gün olurken, herhalde bu içselleştirilmiş Sünni-Türk-Erkek üçgeni sürekli bizim çocuklar yaramazlık yapmıştı gibi algılanıyor.

TANIL BORA Sınıf çelişkisinin filmdeki kanlı canlı sahnesi: Anadolu liseliler-düz liseliler ayrımında gösteriyor kendini. Keza, "okuyan çocuklar"la mahalle delikanlıları arasındaki ayrımında. Bu ayrımlar yeni değil, onlarca yıldır vardı ama giderek keskinleştiğini söyleyebiliriz. ÖZGÜR GÖKMEN Aynı kuşağa mensubuz, aynı lisedeniz. Filmi de gene Bornova Anadolu Lisesi'nden, üstelik biri benim gibi Bornovalı, arkadaşlarla beraber seyrettim. Ruh bize çok tanıdık geldi. Şiddetin, sınıfsal farkındalığın ve bunu sorgusuz sualsiz kabullenişin düzeyi o denli tanıdık değil ama. Bundan yirmi sene evvel de böyle miydi sence? Bir umutla Anadolu Lisesi'nden oğlanlarla flört eden ama şahsi kurtuluşu için sonunda mahalleden taksi şoförü Fare'ye fit olan Özlem'in yirmi sene evvel dikey hareketliliğe inancı daha yüksek değil miydi? Hâlâ bir üniversiteye girme, sınıf atlama umudu taşıyor muydu?

İNAN TEMELKURAN Elbette taşıyordu. Az önce söyledim. Suphi Koyuncuoğlu Lisesi, 80'lerde Türkiye'nin en iyi 20. lisesiydi (tam veri). Kentin kent olduğu, henüz tüketim toplumuna tam geçilmediği bir dönemdi. Evet AKP Lorenz eğrisini orta sınıf lehine değiştirmiş olabilir ama Lorenz eğrisi bize kasabalılığı anlatmaz. Bir de elbette böyle tüketen orta sınıf zamanla kabuk değiştirecektir. Ama bu daha başka bir mesele.

Anadolu liseliler-düz liseliler ayrımı lise çağında daha çok kültürel bir farklılık. İkisi de devlet lisesi. Amerikan Koleji'nden bahsetmiyoruz. Ama Özlem'in gelecekte sınıf farkının olacağını bilmesi ilginçtir. Biraz işin mutfağını açayım: Özlem'le Ali Onur (Anadolu Liseli) aynı dersaneye giderler. Sigara da yasaklandı ya, her teneffüs aşağıya kadar koş. Altı katlı bina. Zeki çocuklar, yani dersanenin iyileri ilk iki katta, onlar zaten iyi yerleri kazanacaklar. Özlem 6. katta. Hem kazanamayacak, hem de çok merdiven çıkıyor. Özlem buna sinirli zaten. Neyse, her teneffüs Ali Onur ona ateş veriyor, sigara veriyor, ama sonra arkadaşlarına dönüp onlarla konuşuyor. Yani küçük sevimlilikler yapıyor. Bu da Özlem'in hoşuna gidiyor. Yanındaki kızlar kıkır kıkır olduğundan herhalde Ali Onur utanıp yaklaşmıyor, daha da sevimli. Bir teneffüs Özlem aşağıya inmiyor. Bakalım ne olacak diye. Kız arkadaşları tekrar yukarı çıktıklarında Özlem'e Ali Onur'un kendisini sorduğunu falan söylüyorlar. Daha sonra Özlem Ali Onur'la buluşuyor, çıkışta. Ertesi gün heavy metal konserine gidiyorlar. Özlem hiç heavy metal sevmez, pek de anlamaz ama seviyormuş gibi yapıyor, ne yapsın. . . Cinsellik oyunları, statü maçları, kadınlığın zavallılık anları. . . Erkek için statü düşmesi, kolay cinsellik, ben onu eğiteceğim hastalığı. . . Bilmem anlatabildim mi? Ama bir filmde her şey anlatılmıyor ne yazık ki. . .

TANIL BORA Murat, okuyarak da "yırtılmayacağını", okumaya bel bağlamanın da artık boş olduğunun ayaklı simgesi. Felsefe öğrenimini bir türlü bitiremeyen porno fantezi yazarı. Bu vesileyle, "yeni gençliğin" okumayla, sadece okul okumayla değil akılla fikirle, kitapla ilişkisi hakkında konuşmanı isterim.

İNAN TEMELKURAN Benim arkadaş çevrem elbette çok okuyor ama neredeyse 18 yaş civarı gençlerin kendi meslek eğitimleriyle ilgili kitap bile okumadıklarını biliyoruz. Yukarıda dediğim, kendini ve toplumu ve de dünyayı değiştirme güdüsünü kaybetmiş

bir toplum var. Bunu yaratan iktidarlar var. Ben başbakanımızın ağız iyi iş yapan bir taksiciden çok farklı olmadığını düşünüyorum. Ve bu tür liderlik yüceltilen bir "bizden biri" algısı yarattı. Ama bir ülkeyi yöneten adamın bence dahi falan olması gerekiyor. Ama dahiler elini taşın altına çok sokmak istemeyen insanlar herhalde.

Bizden biri, yani çok okumayan, dini bütün, çoluğunun çocuğunun rızkını düşünen, futbol sever kişi bu ülkeye başbakan olursa, çocuk niye kitap okuyup kafasını karıştır-sın. O çocuk ekmeğine bakar. Hülya Avşar ciddi politik konuk ağırlıyorsa... Patolojik bozukluklar böyle çıkıyor herhalde. Tamam, hepimiz küçük hayatlar istiyoruz ama karın doyurmak bu kadar zor olmasın şu dünyada. Evet hepimiz çocuklarımıza iyi eğitim vermek istiyoruz ki kendilerine bakabilsinler ama bunun daha eşitlikçi yolları olduğunu da görsünler, öğrensinler.

Merak etmeyen bir toplum da olduk. (Zaten öyle miydik?) Bilgi emek istiyor, ama köşe dönmeçilik emek istemiyor. Kaç insan bana şöyle şaka yaptı, "Reina'da Hıncal'ın masasına oturursun" gibi... Bunlar basit semboller. Sembollerle yaşıyoruz. Bakan Greenpeace'i ziyaret etti üç gün önce. Bu sırada Kaz Dağları'nda (o güzelim faunada) 72 tane maden açma ruhsatı verildi. Kolay ve hızlı para için. Kim ne kadar komisyon aldı acaba?

ÖZGÜR GÖKMEN *Bornova Bornova*, "bizim neo-noir"ımız diye tarif edilebilecek karanlık bir film. Gerçi bir janr olarak neo-noir için, sınırları o kadar belirsiz ki, içinde cürüm geçen, suçla alakalı her filmi bu fasıldan sayabilirsiniz, denir. Yine de film-noir'dan devralınan birtakım belirleyici temalardan bahsetmek mümkün: Bir yabancılaşma ve kötümserlik hissinden, geleneksel değerlerin tersine çevrilmesinden, ahlâki karmaşadan, kullanılan filmleme tekniğiyle seyircinin karşı karşıya bırakıldığı dezoryantasyondan... Ki bunların tümü *Bornova Bornova*'da mevcut. Neo-noir'ın bunları aşan tarafları da var elbette. Öznellik, kimlik, bellek gibi sorunlarla uğraşmaya başlamış olması; ya da, ahlâki çiftdeğerliliği artık çok daha rahat işlemesi meselâ. Oysa film-noir'da, sansür, hiçbir suçun cezasız kalmasına müsaade etmez. Bu karanlık mevzular hakkında ne düşünüyorsun?

İNAN TEMELKURAN İşte bu soruya, bence de öyle demek istiyorum. Doğru demişsin Özgür. Film-noir ne kadar kötümser olsa da bir rahatlama (catharsis) yaratır sonunda.

Ama neo-noir, çıkarımlar yapıyorum senin tariflerin üstüne ve Larry Clark – *Kids*, Harmony Korine – *Gummo*, Mathieu Kassovitz – *La Haine*, Michael Haneke – *Funny Games*, Víctor Gaviria – *La Vendedora de Rosas* gibi filmler, bilerek bilmeyerek daha bir Brechtien yüzleşme filmleri. Ben bu filmleri çok olumlu buluyorum. Yüzleşmemiz gerekiyor, hepimizin fazla kilolarıyla, bu kadar yakışıklı olmayışımızla, herkesin bizim kadar iyi yaşamadığıyla vesaire, yüzleşmemiz gerekiyor. Sinema bunun için iyi bir yol. Televizyonlarda hazırlanan uzun röportajlar da öyle. İsabetli bir şey söylediğin, film-noir suçluyu cezasız bırakmaz. Bence neo-noir suçlunun kim olduğunu sorar, durumu ortaya koyar ve o durumla başbaşa kalırsın. Şimdi dikkat ediyorum, yukarıdaki örneklerin hepsinde sessiz ve karanlık bir son var. Ölüm var. *Gummo*'da tavşan çocuk ölü

kediyi getirir. *La Haine*'de Vincent ölür, Hubert ve polis de ölmek üzeredir. *Kids*'de çocuklar AIDS olur. *Funny Games*'de kadını suya atarlar. *La Vendedora de Rosas*'da kız bali çeker ve donarak ölür (aslında kibritçi kız hikayesidir). Bunların bu kadar rahat anlatılıyor olmasının kendi kendimizi yok ettiğimiz farkına varmamızla ilgili olduğunu düşünüyorum.

TANIL BORA Filmde birlikte izlediğimiz 13 yaşındaki oğlum Işık'ın yorumu şu oldu: Hikaye, bir atmosferi anlatmanın bahanesi olmuş. O rıza ve memnuniyetle söylüyor bunu! Sen bu yorumdan razı ve memnun olur muydun?

İNAN TEMELKURAN Çocuk doğru söylemiş. Bir durum filmidir. Atmosfer, zor nefes alınan yer hissi uyandıysa, ne mutlu.

ÖZGÜR GÖKMEK Filmdeki mekân kullanımının ve diyaloglar, durağanlık ve içeridelik hissi yaratmakla eleştirilmiş. Bunun bilinçli bir tercih olduğu aşık. Neo-noir'in manzarasında da kent simgelerinin, merkezlerin olmadığını biliyoruz. Olan da daimi bir devingenlik halinde görünür. Senin filmde şehri zaten geniş planda sadece tek bir kez Özlem'in penceresinden görüyoruz. Fakat gördüğümüz bir hapisane duvarından görünen, ulaşılamayacak bir manzara sanki. Üstelik burası Bornova'nın Bayraklı'ya, İzmir Limanı'na bakan yüzü değil, bambaşka bir yer de olabilir. Filmin adı olmasa, Büyük Park'taki havuz haricinde mekânı ele veren hiçbir ipucu yok. Kaldı ki havuzu da mahalleden olduğum halde ben bile ilk anda yakalayamadım. Bu film aslında nerede geçiyor?

İNAN TEMELKURAN Bunu çok düşündüm. Elbette benzeri olaylar her yerde oluyor. Ama Bornova olmasaydı, tam böyle konuşup bu şeyleri konuşurlar mıydı? Evet, burası Bornova'dır. Bana hissettirdikleri, benim korktuğum, çünkü o küçük çetelerini, küçük mafyalarını ve daha nelerini bildiğim Bornova'dır. Ben bu çocukların nasıl konuştuklarını, nasıl kızdıklarını bildiğim için Bornova'dır. Üçüncü lig Yeşilova'da gol kralı olup bir türlü ikinci lige gidemeyen ve şimdi iddaa bayii olan arkadaşlarım olduğu için öyledir. Babası diplomat olup kendisinin bir barda bodyguard olduğunu bildiğim adamlar olduğu için. Evet her yerde hikaye var, nasıl anlatacağınızı biliyorsanız. Benim çocukluğumdan kalan insanlarla ilgili bir şey anlattım ve o Bornova hala yankılanıyor kulağımda. O yüzden Bornova Bornova... Zico'yu 1986'dan önce spor mağazasının önünde oraya konmuş videodan izliyorduk. İlhan, Efe, Cemal, Ferit, Rıza, Mehmet, Sayıl, Büyük Uğur, Kerem... Hem de renkli. Herkesin ayağında lacivert Erdallar, sarı Mekaplar, lacivert beyaz Panterler, polyester şortlar... Anlatabildim mi?